

Didaktika geografie 2

Stručná anotace

Cílem předmětu je osvojení základních dovedností společného základu z pedagogiky a psychologie doplňujících teoretické znalosti získané v odborných předmětech. Didaktika geografie 2 řeší teoretické i praktické otázky didaktik dílčích geografických disciplín. Její snahou je aplikace získaných geografických a obecných didaktických vědomostí a dovedností do konkrétních vyučovacích celků geografického kurikula 11 – 15 letých žáků. Řeší zapracování témat z planetární geografie, kartografie a topografie a obecné fyzické geografie do geografického kurikula.

Požadavky k zápočtu – vypracování cvičení

1. Rozvoj znalostí, dovedností a postojů v geografickém vzdělávání.
2. Regionální princip ve výuce zeměpisu na základní škole – týká se využití místní krajiny ve výuce zeměpisu – stručně, jak si to představujete.
3. Zásady pro tvorbu zeměpisného kurikula v oblasti:
  - spirálový model výstavby zeměpisného kurikula
  - planetární zeměpis;
  - kartografie a topografie;
  - fyzické geografie – poznání nejdůležitějších přírodních systémů na Zemi;
4. Standardy zeměpisného vzdělávání – co to je, kde je najdeme; porovnání očekávaných výstupů v RVP a geografických standardů USA.
5. Mezinárodní charta geografického vzdělávání.

Cvičení budou konzultována průběžně. Celkově budou odevzdána do 23.5. 2011.

ZEMĚPIS (GEOGRAFIE)
Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru
RVP ZV ČR versus NGS USA

ČR – RVP ZV Geograficky vzdělaný člověk si osvojí	USA – NGS Geograficky vzdělaný člověk si osvojí
Geografické informace, zdroje dat, Kartografie a Topografie	Svět v prostorových souvislostech <ul style="list-style-type: none"> - Práci s mapami a dalšími geografickými znázorněními, pomůckami a technikami, aby mohl získat, zpracovat a předat informaci o světě z prostorové perspektivy. - Využití mentálních map k uspořádání informací o lidech, místech a prostředí v prostorových souvislostech. - Způsoby analýzy prostorového uspořádání informací o lidech, místech a prostředí v prostorových souvislostech
Přírodní obraz. Země	Fyzickogeografické systémy <ul style="list-style-type: none"> - Fyzickogeografické procesy, které formují struktury zemského povrchu. - Charakteristiky a prostorové rozmístění ekosystémů.
Regiony světa	Místa a regiony <ul style="list-style-type: none"> - Fyzickogeografické a socioekonomické charakteristiky míst. - Způsoby vytváření regionů k usnadnění interpretace složitosti světa (geosfér). - Jak kultura a zkušenosti lidí ovlivňují vnímání oblastí a regionů
Společenské a hospodářské prostředí	Socioekonomické systémy <ul style="list-style-type: none"> - Charakteristiky, rozmístění a migrace obyvatelstva. - Charakteristiky, rozmístění a pestrost (komplexnost) světové kulturní mozaiky. - Struktury a sítě ekonomických vazeb. - Procesy, struktury a funkce lidských sídel. - Jak kooperace a konflikty mezi lidmi ovlivňují dělení zemského povrchu a kontrolu nad ním.
Životní prostředí	Životní prostředí a společnost <ul style="list-style-type: none"> - Jak aktivity lidí modifikují fyzickogeografické prostředí. - Jak fyzickogeografické systémy ovlivňují socioekonomické systémy. - Chápání změn, které jsou vázány na problematiku hodnocení významu, využívání a rozmístění přírodních zdrojů.
Česká republika	-
	Aplikační rovina geografie <ul style="list-style-type: none"> - Jak využít geografii při interpretaci minulosti. - Jak využít geografii k interpretaci současnosti a sestavování vyhlídek do budoucnosti.
Terénní geografická výuka, praxe a aplikace	Je zakomponováno v jednotlivých oblastech.

GEOGRAFICKÉ INFORMACE, ZDROJE DAT, KARTOGRAFIE A TOPOGRAFIE - OČEKÁVANÉ VÝSTUPY	SVĚT V PROSTOROVÝCH SOUVISLOSTECH (K 5-8)
➤ <i>organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů,</i>	Standard 1: Jak používat mapy a jiné ukazatele geografické informace, nástroje a technologie pro získání, zpracování a zápis informací v prostoru.

statistických a dalších informačních zdrojů

- *používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii*
- *přiměřeně hodnotí geografické objekty, jevy a procesy v krajinné sféře, jejich určité pravidelnosti, zákonitosti a odlišnosti, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost, rozeznává hranice (bariéry) mezi podstatnými prostorovými složkami v krajině*
- *vytváří a využívá osobní myšlenková (mentální) schémata a myšlenkové (mentální) mapy pro orientaci v konkrétních regionech, pro prostorové vnímání a hodnocení míst, objektů, jevů a procesů v nich, pro vytváření postojů k okolnímu světu*

Učivo

- **komunikační geografický a kartografický jazyk** - vybrané obecně používané geografické, topografické a kartografické pojmy; základní topografické útvary: důležité body, výrazné liniové (čárové) útvary, plošné útvary a jejich kombinace: síť, povrchy, ohniska - uzly; hlavní kartografické produkty: plán, mapa; jazyk mapy: symboly, smluvené značky, vysvětlivky; statistická data a jejich grafické vyjádření, tabulky; základní informační geografická média a zdroje dat
- **geografická kartografie a topografie** - glóbus, měřítko glóbusu, zeměpisná síť, poledníky a rovnoběžky, zeměpisné souřadnice, určování zeměpisné polohy v zeměpisné síti; měřítko a obsah plánů a map, orientace plánů a map vzhledem ke světovým stranám; praktická cvičení a aplikace s dostupnými kartografickými produkty v tištěné i elektronické podobě

- Popis důvodů a rozlišujících charakteristik výběrů mapové projekce
- Vysvětlení výběru měřítka, legendy
- Vysvětlení a užití dat geografických databází (sčítání lidu, land use)
- Užití dat různých symbolů a barev pro vytváření tématických map
- Užití dat, symboliky pro znázornění pohybových charakteristik jako obchod s ropou, či mořské proudy
- Pomocí globu konstrukce osy slunce Země a vysvětlit s tím souvisejících pojmů jako rotace oběh, barycentrum atd.
- Umět vybrat vhodnou mapu či jinou geografickou pomůcku pro vysvětlení odpovědí na geografické problémy
- Zhodnocení výhod a nevýhod map a diagramů zobrazující celé datové sety jako sčítání lidu.
- Zhodnotit výhody speciálních projekcí pro různé užití (Mercator – navigace)
- Umět posoudit příčiny vzniku suburbanizace popř. kde by se mohla začít tvořit (atraktivita místa)
- Užívat mapu na porozumění šíření různých epidemií či rozsahů přír. katastrof

Standard 2: Používání mentálních map k uspořádání informací o lidech, místech, a prostředí v prostorových souvislostech

- Znat a nalézt místa původních civilizací světa.
- Znat největší urbánní oblasti USA (či své země) nyní a v minulosti.
- Znat oceánské proudy, směry hlavních větrů, zemské desky, klimatické pásy.
- Načrtnout mapu různých regionů a srovnat ji s mapou v atlase (vymezit si své nedostatky, zlepšit se ve znalosti daného regionu).
- Nakreslit mentální mapu míst, které by člověk mohl navštívit během cesty mezi dvěma místy (př. z Paříže do Moskvy).
- Připravit si vlastní načrtnuté mapy pro vysvětlení dopravní situace v blízkosti školy.
- Nakreslit mapu světa a vysvětlit možné příčiny rozlohy velkých států, tvarů hranic apod.

Standard 3: Jak analyzovat prostorové rozmístění lidí, míst a životního prostředí Země

- Použitím pozorování, map a dalších prostředků
- Budou vymýšlet a testovat hypotézy zaměřené na to, jak ovlivňují přírodní hazardy (zemětřesení, záplavy atd) rozmístění a vzhled staveb
- Používat mapy, grafy, satelit. obr., sledovat změnu v krajině v čase (zalesnění, změny T) –

	<p>udělat z toho nějaký závěr</p> <ul style="list-style-type: none"> - Používat pozorování v terénu, mapy ... => srovnávat humánní charakteristik míst (víra, jazyk, politika atd.) - Na základě obr., fotek ... => sledovat rozdíly a podobnosti v kulturní krajině (ulice v Miami X ulice v Latinské Americe) - Používat mapy, grafy, satelit. obr. => sledovat změnu míst v čase (kácení lesů, doprava....) - Jak různá technika ovlivňuje místa (železnice v 19. stol a satelitní komunikace ve 20. století v SV oblasti USA) => význam různých faktorů v různých obdobích - Hodnotit vliv technologie na krajinu během času v různých oblastech (kácení deštných lesů, výstavba přehrad atd.)
--	---

PŘÍRODNÍ OBRAZ ZEMĚ - OČEKÁVANÉ VÝSTUPY	FYZICKOGEOGRAFICKÉ SYSTÉMY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>zhodnotí postavení Země ve vesmíru a srovnává podstatné vlastnosti Země s ostatními tělesy sluneční soustavy</i> ➤ <i>prokáže na konkrétních příkladech tvar planety Země, zhodnotí důsledky pohybů Země na život lidí a organismů</i> ➤ <i>rozlišuje a porovnává složky a prvky přírodní sféry, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost, rozeznává, pojmenuje a klasifikuje tvary zemského povrchu</i> ➤ <i>porovná působení vnitřních a vnějších procesů v přírodní sféře a jejich vliv na přírodu a na lidskou společnost</i> <p>Učivo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Země jako vesmírné těleso - tvar, velikost a pohyby Země, střídání dne a noci, střídání ročních období, světový čas, časová pásma, pásmový čas, datová hranice, smluvený čas 	<p>Standard 7: FG procesy a jejich vliv na zemský povrch Grades 5 - 8</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vysvětlit modelaci povrchu činností ledovců a vody (proudící i mořské). - Vysvětlit příčiny vulkanické a zemětřesné aktivity na okrajích litosférických desek (např. Ohnivý ring, San Andreas Fault v Kalifornii) - Popsat oceánskou cirkulaci a její vliv na klima (např. vliv Severoatlantského proudu na klima v Evropě) - Zkonstruovat a analyzovat klimatogramy pro různá místa Země - Srovnat podobné regiony (např. pouště v Nevadě a západní Číně, subarktické pásmo v Rusku a Kanadě) - Zobecnovat na základě map (např. vztah mezi oceánskými proudy, převažujícím vzdušným prouděním a atmosférickým tlakem) - S použitím diagramů a map popsat, jak vzájemné postavení Země a Slunce ovlivňuje horizontální a vertikální rozložení sluneční energie na Zemi. - Spojit existenci určitých jevů s ročními změnami vzájemného postavení Země a Slunce (např. výskyt

<ul style="list-style-type: none"> • krajinná sféra - přírodní sféra, společenská a hospodářská sféra, složky a prvky přírodní sféry • systém přírodní sféry na planetární úrovni - geografické pásy, geografická (šířková) pásma, výškové stupně • systém přírodní sféry na regionální úrovni - přírodní oblasti 	<p>hurikánů na podzim v subtropických oblastech a tornád s povodněmi na jaře a v létě v mírných zeměpisných šířkách)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vysvětlit princip monzunů ve vztahu k měnící se pozici Země vůči Slunci. - Popsat procesy, které vedou ke vzniku fosilních paliv, a to i ve vztahu ke konkrétním lokalitám (např. vznik uhlí v Appalachian Mountains a UK během tropického klimatu a jejich následný „transport“ do vyšších zeměpisných šířek, kde panuje chladnější klima) - Odhadnout hydroenergetický potenciál zemí na základě map a klimatických dat. - Uvědomit si vztah mezi kvalitou půd a charakterem zemědělské půdy v konkrétních oblastech (např. produkce bavlny na bohatých aluviálních půdách Mississippské delty) - Odhadnout možné následky globální tektoniky (např. kontinentální drift, zemětřesení, vulkanická aktivita) <p>Standard 8: Charakteristiky a prostorové rozmístění ekosystémů.</p>
---	--

Studijní opory:

Didaktika geografie I. Edited by Jan Šupka - Eduard Hofmann - Jaromír Rux. Vyd. 1. Brno : Masarykova univerzita, 1993. 104 s. ISBN 80-210-0572-6; **knihovna.**

Hofmann, Eduard. *Cíle geografického vzdělávání v ŠVP v kontextu s cíly RVP.* In. Maňák, J. – Janík, T. (ed.) *Problémy kurikula základní školy.* PdF MU, Brno 2006, 285-293 s.; **IS MUNI – studijní materiály.**

Didaktika geografie II. Edited by Jan Šupka - Eduard Hofmann - Alois Matoušek. Vyd. 1. Brno, Masarykova univerzita v Brně, 1994. 59 s. ISBN 80-210-1010-X; **knihovna.**

Hynek, A. *Komentář k RVP ZV a NGS USA.* rukopis, 1995; **IS MUNI – studijní materiály.**

Vávra, J. *Didaktika geografie 1. Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině v zeměpisu na ZŠ, na příkladu tématu Světový oceán.* Liberec 2006, ISBN 80-7372-083-3; **knihovna.**

Kühnlová, H. *Vybrané kapitoly z didaktiky geografie.* Praha: Karolinum 1997; **studovna.**

Školní didaktika. Edited by Zdeněk Kalhous - Otto Obst. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 1998. 178 s. ISBN 80-7067-920-4; **studovna.**

Hausenblas, Ondřej. *Standardy na 2. stupni ZŠ očima učitelů. Č. 2, Projekt NEMES o standardech na ZŠ.* 1. vyd. Praha : STROM, 1995. 76 s. ISBN 80-901662-5-3; **studovna.**
RVP ZV, www.vuppraha.cz

Learning to teach geography in the secondary school : a companion to school experience. Edited by David Lambert - David Balderstone. New York : Routledge, 2000. XXIII, 479. ISBN 0-415-15676-9; **IS MUNI – studijní materiály.**

Rinschede, G. *Geographiedidaktik.* Ferdinand Schöningh, Paderborn, 2003; **studovna.**